

ІННОВАЦІЇ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

INNOVATION AS A FACTOR OF IMPROVING THE EFFICIENCY OF INSURANCE ACTIVITY

УДК 368.013

DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.46-31>

Галушчак В.В.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін,
Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва і бізнесу Тернопільського національного економічного університету

Halushchak Valentyna

Chortkiv Educational-Scientific Institute of Entrepreneurship and Business
Ternopil National Economic University

У статті розглянуто сутність та місце інновацій у страхуванні. Досліджено особливості інноваційного розвитку вітчизняних страхових компаній, адже інноваційна діяльність – це пошук нових методів роботи на ринку страхових послуг. Визначено проблеми інноваційної страхової діяльності та особливості управління ризиками страхових організацій, які зорієнтовані на інноваційний розвиток. Проаналізовано відмінності страхування від інших видів підприємницької діяльності, які проявляються в особливостях реалізації страхових послуг, формуванні та розміщенні фінансових ресурсів, організаційної структури та стратегії розвитку. Окреслено пріоритети інноваційного розвитку страхової діяльності, котрі повинні бути спрямовані на впорядкування процесів страхування та надання їм гармонійного й стійкого розвитку в інтересах забезпечення захищеності бізнесу, підвищення клієнтоорієнтованості, а також упровадження нових видів страхування.

Ключові слова: страхова організація, страховальники, страховий ринок, інноваційний розвиток, інноваційна страхова діяльність.

В статье рассмотрены сущность и место инноваций в страховании. Исследованы

особенности инновационного развития отечественных страховых компаний, ведь инновационная деятельность – это поиск новых методов работы на рынке страховых услуг. Определены проблемы инновационной страховой деятельности и особенности управления рисками страховых организаций, ориентированные на инновационное развитие. Проанализированы отличия страхования от других видов предпринимательской деятельности, которые проявляются в особенностях реализации страховых услуг, формировании и размещении финансовых ресурсов, организационной структуры и стратегии развития. Определены приоритеты инновационного развития страховой деятельности, которые должны быть направлены на упорядочение процессов страхования и предоставление им гармоничного и устойчивого развития в интересах обеспечения защищенности бизнеса, повышение клиентоориентированности, а также внедрение новых видов страхования.

Ключевые слова: страховая организация, страхователи, страховой рынок, инновационное развитие, инновационная страховая деятельность.

The article deals with the essence and place of innovations in insurance, as the innovative activity of an insurance company is the activity of finding new methods of work in the insurance services market; analysis of possible options for investing temporarily free funds of the investment fund and the fund of own funds of insurance companies in physical assets, from which the insurance company will receive more income than from investing in financial assets. That is why the innovative activity of financial institutions, including insurance companies, plays an important role in the formation and development of the domestic economy. The features of innovative development of domestic insurance companies are investigated. The problems of innovative insurance activity and peculiarities of risk management of insurance organizations that are oriented to innovative development are defined, since innovations in insurance can be a process or result, the implementation of which in practice brings qualitative changes in the activity of the insurer in the form of new insurance products, improvement of processes of interaction with the external environment, expanding approaches to attract new insurers and improving the efficiency of internal business processes. Differences of insurance from other types of business activity which are manifested in features of realization of insurance services, formation and placement of financial resources, organizational structure and development strategy are analyzed. It is these differences that need to be refined and innovated for the effective functioning of the insurance market. The priorities of innovative development of insurance activity, which should be aimed at streamlining the processes of insurance and providing them with a harmonious and sustainable development in the interests of securing business, improving customer orientation, as well as introducing new types of insurance, are outlined. It is indicated that the activation of the insurance policy for the insurance market is safe for the competitiveness of insurance and financial insurance.

Key words: insurance organization, insurers, insurance market, innovative development, innovative insurance business.

Постановка проблеми. Страховий ринок є важливим складником національної економіки будь-якої країни, а його існування зумовлене

необхідністю захисту суспільства від випадкових, непередбачених небезпек та загроз. Страховий ринок являє собою відокремлену частину рин-

кової економіки, де основними суб'єктами відносин виступають виробники – продавці страхових послуг (страховики), споживачі (страхувальники) та численні посередники, між якими виникають фінансові (страхові) відносини.

У сучасних умовах, коли спектр небезпек і загроз для господарюючих суб'єктів не зменшується, а має тенденцію до зростання, виникає об'єктивна необхідність розширення масштабів страхової діяльності, більш наполегливого та ефективного використання інноваційних підходів, поліпшення керованості цими процесами, активізації діяльності страхових компаній, а також посилення державного управління страхування в інтересах забезпечення стійкості й безпеки підприємництва, створення умов для зростання привабливості страхових послуг [2, с. 96]. Саме тому вдосконалення діяльності страхових організацій має здійснюватися на інноваційній основі.

Здійснення інноваційної діяльності (створення інноваційного продукту) можливе у будь-якій сфері та на різних етапах виробничого процесу, результатом якого є створення блага з новими корисними властивостями, що повніше задовольняє потреби людини (суспільства), а його виробництво є менш витратним

для виробника. Саме тому вдосконалення страхової справи, підвищення її ефективності, забезпечення зростання економічного розвитку в сучасних умовах повинні базуватися на застосуванні різного роду інновацій, а також виявленні та усуненні причин, що гальмують розроблення та впровадження інноваційних підходів щодо створення дієвих страхових продуктів і послуг [7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем упровадження та особливостей інноваційного розвитку страхових компаній займалися такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як: В. Базилевич, О. Залєтов, Р. Кокшаров, О. Охріменко, В. Нечипоренко, Л. Сорока, Н. Ткаченко, М. Рейнор, С. Крістенсен, С. Вілрайт, В. Зултовські, Р. Косія, М. Мюлер-Рейхарт та ін. Однак за всієї очевидності смислового змісту поняття «інновація» з даного питання немає єдності думок, крім того, практично не розроблений інноваційний складник сфери страхової діяльності. Незважаючи на значну кількість наукових праць у цій сфері, аналіз останніх публікацій свідчить про необхідність проведення більш глибоких досліджень щодо особливостей інноваційної діяльності страхових компаній в Україні.

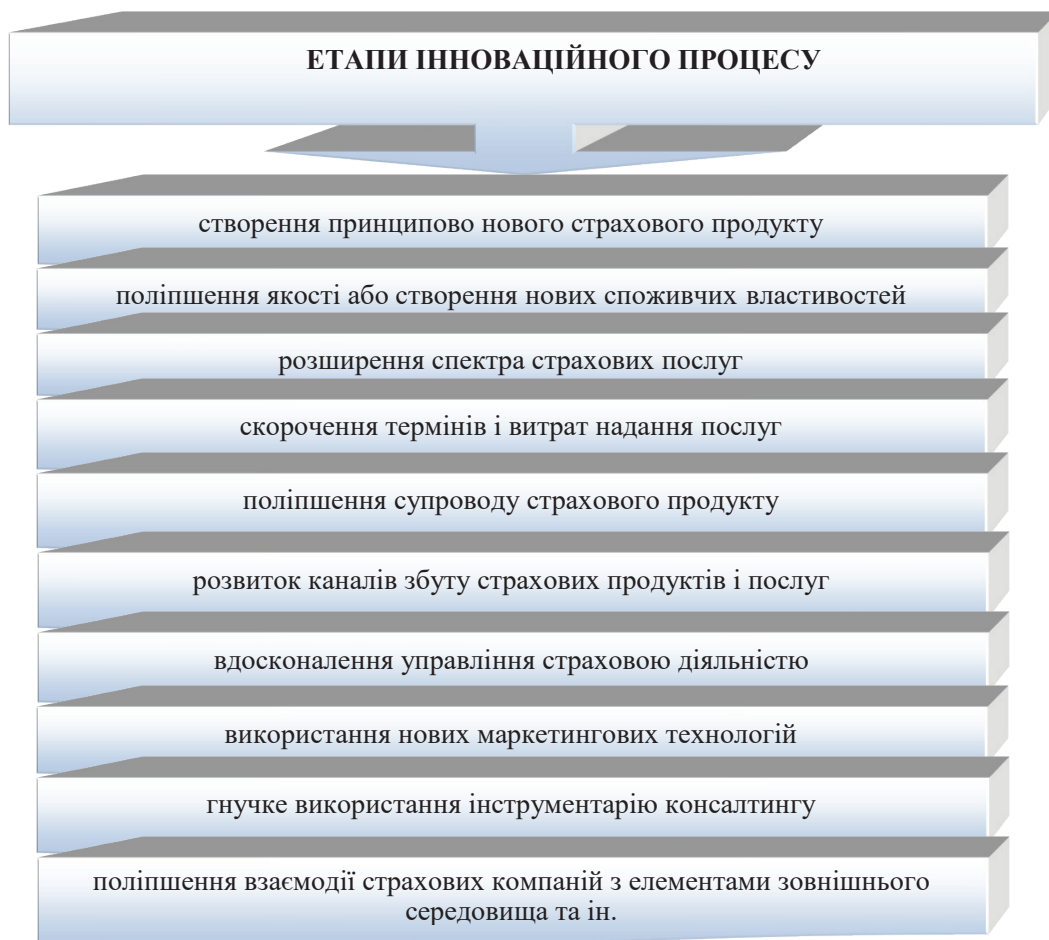

Рис. 1. Етапи інноваційного процесу

Постановка завдання. Метою дослідження є узагальнення сучасних страхових тенденцій розвитку інноваційної діяльності страхових компаній України, характеристика світових та вітчизняних інноваційних страхових продуктів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зазначимо, що поняття «інновація», «інноваційна діяльність», «інноваційні процеси» широко використовуються в сучасній науці [1]. У загальному вигляді інновацію слід розуміти як цінність або корисність, яка в даний момент, у даній сфері, у даний час сприймається суспільством як нове благо (принципово нове або поліпшене новими споживчими якостями), отримане з меншими витратами; технологія, механізм управління та організації праці, процес, дію, отримані на основі використання наукових відкриттів, винаходів, раціоналізаторських пропозицій і т. д. [3].

Страхові інновації можуть бути отримані на різних етапах інноваційного процесу (рис. 1).

Управління інноваційним розвитком страхової діяльності спрямоване на впорядкування процесів страхування, надання їм гармонійного та стійкого розвитку в інтересах забезпечення захищеності бізнесу і суспільства від різного роду деструктивних впливів, ризиків. Управління інноваційною діяльністю страхових організацій має бути гнучким, адаптованим до конкретних регіональних умов страхової діяльності. Саме тому за рівнем інноваційності виділяють принципово нові страхові продукти, частково нові, умовно нові та нові з погляду систем продажів [7]. При цьому до нових страхових продуктів відносять ті, аналогів яким немає в жодній країні, які ніким не розроблялися (правила страхування, типова документація, тарифи), жоден національний страховик не має ліцензії з даного виду страхування. Частково новими страхові продукти можуть виступати відносно об'єкта страхування та ризику. Умовно новими страхові продукти можуть бути по відношенню до конкретного страховика або регіону. А нові продукти з погляду системи продажів – це продукти, розроблені на основі існуючих під конкретну нову систему продажів (Інтернет, банківські установи, турфірми, поштові відділення й ін.).

Отже, для ефективного здійснення діяльності на основі інновацій необхідно мати чітку програму розвитку, що базується на професійних знаннях, динаміці впровадження інновацій та отриманні віддачі від інвестиційних вкладень в інновації. Таку програму неможливо створити без прогнозу економічного розвитку країни, без відповідного інструментарію системи управління страховими компаніями, без моделювання системи управління розвитком інноваційної діяльності як частини загальної системи управління страховою компанією й як економічного інструменту підвищення ефективності страхової діяльності в Україні [8, с. 68].

А оскільки розробки страхових компаній нічим не захищені, єдиним варіантом забезпечення конкурентних переваг компанії є миттєве реагування на кон'юнктуру ринку, що вимагає гнучкості в управлінні бізнес-процесами. Збільшення ролі інформаційних технологій у страховій діяльності вимагає значних витрат на розвиток ІТ-інфраструктури. Якщо раніше цифровий (digital) бізнес асоціювався переважно з використанням електронної комерції, то сьогодні застосування соціальних мереж, смартфонів та комп'ютерної техніки, спеціалізованих програмних пакетів, систем підтримки управлінських рішень, автоматизованих систем управління значно розширюється. Використання електронної комерції призводить до оптимізації персоналу страхових компаній у бік скорочення працівників відділу продажів та виїзних агентів [4, с. 137].

Автоматизація інформаційної системи страховика та розвиток онлайн-страхування є необхідною умовою ефективного управління страховою компанією на сучасному етапі розвитку страхового ринку. Отже, запорукою ефективного бізнесу страхової компанії буде його потужна інформаційна система [6, с. 135].

Також варто зазначити, що страхові відносини повинні стати об'єктом інноваційного управління в частині ефективного розміщення й використання тимчасово вільних коштів інвестиційних фондів страхових організацій та питань інноваційного розвитку технологій страхування, нових продуктів і послуг, обслуговування страхувальників, організації праці страховиків, управління діяльністю страхової організації та ін. Однак розвитку вітчизняної інноваційної діяльності в страхуванні заважає відсутність прозорості обліку та звітності, поінформованості та стимулювання активності колективу страхової компанії, механізму взаємодії процесів інноваційного розвитку страхової справи та звичайної поточної роботи з надання страхових послуг.

Тому варто зазначити, що конкурентоспроможність страхових організацій залежить від рівня інноваційного розвитку страхового ринку та від його адаптації до світових стандартів страхової діяльності.

Сьогодні розвиток страхової галузі відбувається екстенсивним шляхом. Темпи приросту обсягу страхових премій збільшуються за рахунок уведення обов'язкових видів страхування. У міру зростання кількості об'єктів страхування в обов'язковій формі відбувається уповільнення темпів зростання страхової премії, що, своєю чергою, вимагає введення нових видів обов'язкового страхування. За такої ситуації потенціал розвитку страхового ринку не використовується в повному обсязі та формується неефективна й незбалансована структура страхового ринку. У результаті

підвищується концентрація страхового ринку, скорочується число учасників, конкуренція й якість страхових послуг не поліпшується, частка страхових премій у ВВП не збільшується [7]. А умови обов'язкового страхування, які не враховують особливості діяльності та інтереси кожного страхувальника, не привабливі для більшості з них, тому введення обов'язкових видів страхування вимагає системного підходу з урахуванням оцінки значущості потенційних страхових ризиків, соціально-економічних чинників, виключивши невинуватене порушення прав та інтересів страхувальників. Применшення прав страхувальників шляхом введення обов'язкового страхування має врівноважувати гарантоване відшкодування шкоди в інтересах потерпілих.

Саме тому до обов'язкового страхування слід удаватися лише тоді, коли воно є найбільш ефективним способом вирішення суспільно значущих проблем. Це стосується переважно страхування цивільної відповідальності, пов'язаної з діяльністю, що створює підвищену небезпеку. Удосконалення діючих видів обов'язкового страхування передбачає розвиток і вдосконалення законодавства про обов'язкове медичне страхування, у тому числі з урахуванням аналізу можливості поетапного переходу системи обов'язкового медичного страхування на принципи конкурентної (ризикової) моделі, підвищення ролі страхових медичних організацій, а також забезпечення взаємодії систем обов'язкового і добровільного медичного страхування.

Інтенсивний шлях розвитку страхової галузі безпосередньо пов'язаний з упровадженням нових умов добровільного страхування, нових страхових продуктів і способів їх реалізації, що дають змогу якісніше задовольняти потреби споживачів у захисті їхніх майнових інтересів, що доводить необхідність стимулювання розвитку добровільного страхування та здорової конкуренції для забезпечення якісного інноваційного розвитку страхової справи в нашій країні [8, с. 70].

Реалізація комплексу заходів із розвитку добровільного страхування сприятиме більшому охопленню потенційних страхувальників, забезпечить доступність страхових послуг для всіх категорій громадян та юридичних осіб, дасть змогу звільнити державу від надлишкових витрат, обмеживши її роль у відшкодуванні шкоди в результаті надзвичайних ситуацій щодо особливо великих ризиків. Однак перехід страхової галузі на інтенсивний шлях розвитку неможливий без структурних перетворень галузі, у тому числі спрямованих на розвиток потенційно зростаючих галузей страхування (особисте, майнове). Інноваційний розвиток страхових організацій передбачає також розширення сфери діяльності страховиків, підвищення клієнтоорієнтованості, впровадження нових видів стра-

хування, підвищення інтересів потенційних страхувальників [10, с. 73].

Зазначимо, що вітчизняний страховий ринок є другим за рівнем капіталізації серед сегментів фінансового ринку. Загальна кількість страхових компаній на кінець першого півріччя 2019 р. становила 249, у т. ч. СК «life» (які страхують життя) – 26 компаній, СК «non-life2» (здійснюють інші види страхування) – 223 компанії. На кінець першого кварталу було 291 СК, у т. ч. СК «life» – 31, СК «non-life» – 260. Загальні активи страховиків у річному вимірі порівняно з 30.06.2018 зросли на 14%, до 65,3 млрд грн. Активи ж, визначені згідно зі ст. 31 Закону «Про страхування», для представлення коштів страхових резервів – на 17,8%, до 42,7 млрд грн [9].

Обсяг надходжень валових страхових премій збільшився на 16,5%, до 27,3 млрд грн, чистих страхових премій (валові премії мінус премії, які сплачуються перестраховикам) – на 20,1%, до 20,1 млрд грн. Розмір валових страхових виплат із видів страхування інших, ніж страхування життя, становив 6,38 млрд грн, зі страхування життя – 284,6 млн грн. Високий рівень валових страхових виплат (більше за загальний по ринку) спостерігався за такими видами страхування: з медичного страхування – 54,3%, добровільного особистого страхування – 35,4%, обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів – 42,9%, недержавного обов'язкового страхування – 36,0%. Питома вага чистих страхових премій у валових страхових преміях за I півріччя 2019 р. становила 73,7%, що на 2,2 в. п. більше, ніж у I півріччі 2018 р. [9].

Чисті страхові премії за I півріччя 2019 р. становили 20 120,6 млн грн, що становить 73,7% від валових страхових премій. Чисті страхові премії за I півріччя 2018 р. становили 16 746,8 млн грн, або 71,5% від валових страхових премій. Обсяги валових страхових премій за I півріччя 2019 р. збільшилися порівняно з I півріччям 2018 р. на 16,5%, чисті страхові премії збільшилися на 20,1% [9]. Однак діяльності вітчизняних страховиків сьогодні, як і в минулому, притаманна низка проблем, що підвищує рівень систематичного ризику та знижує інвестиційну привабливість страхової галузі для потенційних зарубіжних інвесторів (значна частка схемного страхування, суттєві кептивні зв'язки, низький рівень виплат) [7]. Саме тому інноваційний сценарій розвитку страхової справи передбачає не тільки вдосконалення традиційних сфер діяльності суб'єктів страхової справи, а й упровадження і розвиток нових механізмів захисту майнових інтересів, побудованих на страхових принципах.

Для забезпечення створення нових і вдосконалення діючих страхових інструментів необхідно:

- провести аналіз доцільності видачі страховиками незалежних гарантій;

– розширити й удосконалити практику страхування відповідальності за договором (розширення сфер застосування, вдосконалення правил страхування, зокрема шляхом виключення підстав для звільнення від страхової виплати в разі грубої неосторожності страхувальника та ін.);

– проаналізувати перспективи діяльності страховиків щодо укладення договорів поручительства як поручителів, а також необхідність додаткового регулювання такої діяльності [5, с. 37].

Також важливим аспектом розширення сфери діяльності суб'єктів страхової справи є комплексний розвиток взаємного страхування, яке може стати ефективним і доступним інструментом страхового захисту для суб'єктів малого та середнього підприємництва, об'єднання страхових інтересів юридичних осіб за професійною ознакою, що також впливає на інноваційний розвиток страхових організацій.

Таким чином, основними напрямками розвитку взаємного страхування є:

– вдосконалення нормативно-правової бази взаємного страхування в частині розширення форм взаємного страхування, видів страхування, які мають

– право здійснювати товариства взаємного страхування;

– встановлення мінімальних вимог (до кількості застрахованих об'єктів, забезпечення фінансової стійкості операцій зі взаємного страхування) з урахуванням специфіки діяльності товариств взаємного страхування з професійними, регіональними та іншими специфічними ознаками;

– вдосконалення питань оподаткування діяльності товариств взаємного страхування [10, с. 71].

Висновки з проведеного дослідження.

Отже, страхова діяльність у силу її специфіки пов'язана з підвищеними ризиками, які ще більше посилюються під час реалізації інновацій у розвитку страхових компаній. А процес формування та використання страховою компанією нововведень є складною й комплексною проблемою, яка охоплює такі функціональні аспекти діяльності, як планування, розроблення проектів, маркетинг та виробництво. Сучасна страхова компанія активно реагує на тенденції, які спостерігаються в конкурентному середовищі, орієнтується на потенціальних клієнтів, формуючи в них конкретні потреби та стимули.

Але сьогодні практично перед кожною українською страховою компанією постає завдання своєчасно ініціювати інноваційні процеси та управляти ними, оскільки поряд із проблемами конкурентоспроможності постає проблема виживання на ринку. І саме інноваційний розвиток страхової діяльності в Україні та світі відбувається під впливом процесів глобалізації, розширення й усе більшого використання інформаційних техноло-

гій, а також віртуалізації економічних відносин. Тому ключовим завданням інноваційної діяльності страховика є максимальне наближення страхових послуг до існуючих потреб страхувальника у страховому захисті. А це можливо лише за умов застосування європейських інноваційних страхових програм, які передбачають збалансування якісних і кількісних параметрів страхової угоди, коли можна досягти стабільного попиту на ту чи іншу страхову послугу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про інноваційну діяльність : Закон України від 16.10.2012 № 40-IV / N 5460-VI (5460-17). *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 2–3. Ст. 41.
2. Гориславец П.А., Алешко Л.А. Інновації у сфері страхування. *Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури: європейський вектор – нові виклики та можливості* : праці III міжнар. наук.-практ. конф. Львів, 2015. С. 96–97.
3. Економічна енциклопедія : у 3-х т. Т. 1 / редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. Київ : Академія, 2000. 864 с.
4. Забурмеха Є.М. Маркетинг страхових інновацій. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2014. № 811. С. 137–141.
5. Зоидов К.Х. Инновационная экономика: опыт, проблемы, пути формирования. Москва : ИПР РАН, 2006. 168 с.
6. Кострач Л.М., Рудь Л.О. Тенденції розвитку страхових компаній в Україні. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2015. № 2. С. 135–153.
7. Кондрат І.Ю., Попович Х.В. Інноваційний підхід до формування страхових продуктів. URL : <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/18368/1/30-Kondrat-50-52.pdf> (дата звернення: 09.09.2019).
8. Мілошевич Н.В. Тенденції розвитку інноваційної діяльності страхових компаній України. *Вісник НТУ «ХПІ»*. 2013. № 53(1026). С. 68–72.
9. Огляд страхового ринку України за I півріччя 2019 року : Звіт Нацкомфінпослуг. URL : <http://finbalance.com.ua/news/rinok-strakhuvannya-premizrosli-na-165-viplati---na-98-riven-viplat-vpav-do-244> (дата звернення: 10.09.2019).
10. Пікус Р., Заколюдажний В. Інноваційний розвиток страхової діяльності як основа підвищення її ефективності. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2015. Вип. 3. С. 72–80.

REFERENCES:

1. Pro innovacijnu dijalnijstj: (2014) [About Innovation] The Law of Ukraine dated October 16, 2012 N 40-IV / N5460-VI (5460-17), *Verkhovna Rada of Ukraine*, 2014, no. 2-3. P. 41.
2. Ghoryslavec P. A., Aleshko L.A. (2015) Innovaciji u sferi strakhuvannja [Innovations in the field of insurance]. *Proceedings of the Problemy formuvannja ta rozvytku innovacijnoji infrastruktury: jevropejskij vektor –*

novi vyklyky ta mozhyvosti (Ukraine, Lviv, 2015). Lviv: Druk, pp. 96-97.

3. Mochernyj S. V. (ed.) (2000) *Ekonomichna encyklopedija: u trjokh tomakh* [Economic Encyclopedia: in three volumes]. Kyiv: VC Akademiya, T.1, 864p.

4. Zaburmekha Je. M. (2014) *Marketyng strakhovykh innovacij* [Marketing of insurance innovations]. *Bulletin of the National University of «Lviv Polytechnic»*, no. 811, pp. 137-141.

5. Zoidov K. Kh. (2006) *Innovacionnaja ekonomika: opyt, problemy, puti formirovaniya* [Innovative economy: experience, problems, and ways of formation]. Moscow: YPR RAN. (in Russian)

6. Kostrach L. M., Rudj L. O. (2015) *Tendenciji rozvytku strakhovykh kompanij v Ukraini* [Development trends of insurance companies in Ukraine]. *Collection of scientific papers of the National University of the State Tax Service of Ukraine*, no. 2, pp.135-153.

7. Kondrat I. Ju., Popovych Kh. V. (2011) *Innovacijnyj pidkhid do formuvannja strakhovykh produktiv* [An innovative approach to the formation of insurance prod-

ucts]. Available at: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/18368/1/30-Kondrat-50-52.pdf> (accessed 09 September 2019).

8. Miloshevych N. V. (2013) *Tendenciji rozvytku innovacijnoji dijalnosti strakhovykh kompanij Ukrainy* [Trends in the development of innovative activity of insurance companies in Ukraine]. *Bulletin of NTU «KPI»*, no. 53 (1026), pp. 68-72.

9. National Financial Services Commission report (2019) *Oghljad strakhovogho rynku Ukrainy za I pivrichchja 2019 roku* [Review of the Ukrainian insurance market for the first half of 2019]. Available at: <http://finbalance.com.ua/news/rinok-strakhuvannya-premizrosli-na-165-viplati---na-98-riven-viplat-vpav-do-244> (accessed 10 September 2019).

10. Pikus R., Zakolodjazhnyj V. (2015) *Innovacijnyj rozvytok strakhovoji dijalnosti jak osnova pidvyshhenja jiji efektyvosti* [Innovative development of insurance activity as a basis for improving its efficiency]. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economy*, vol. 3, pp. 72-80.